

ZUSH

T S C U M

15 de desembre de 2000 - 4 de març de 2001

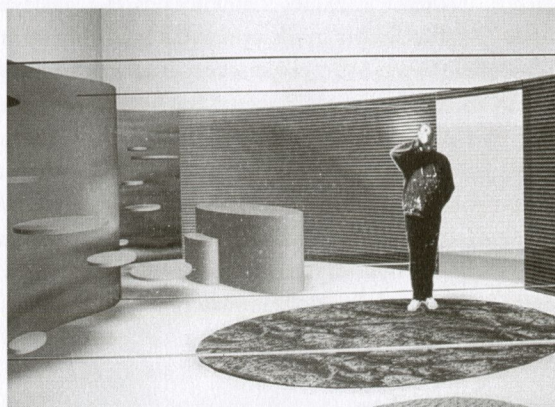
Amb el títol de *Ticura*, aquesta exposició retrospectiva reuneix més de dues-centes obres de Zush, des dels primers dibuixos i llibres de mitjan anys seixanta fins a les pintures, escultures i obres sonores més rellevants de la seva trajectòria i les obres més recents, com ara les campanes parlants de bronze que obren la mostra. L'exposició, organitzada en col·laboració amb el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, ofereix la possibilitat d'experimentar directament alguns aspectes del procés creatiu de Zush mitjançant un taller laboratori d'idees a disposició del visitant, i la presència del mateix artista, que convidarà l'espectador a crear les seves pròpies obres digitals, i que viurà i treballarà en el Museu, on utilitzarà diversos habitatges: tres projectes arquitectònics fets a Sète, València i Madrid, dos dels quals –*Head House* (1993) i *Plasma House* (2000)– han estat concebuts en col·laboració amb l'arquitecte Enric Ruiz-Geli.

L'obra de Zush es caracteritza per la construcció d'una mitologia personal de naturalesa autobiogràfica. La seva iconografia es nodreix de l'acumulació d'imatges i de la utilització d'una escriptura cal·ligràfica, un codi personal –*asura*– que pretén expressar tot allò que no és possible explicar d'una manera racional. Moltes de les imatges que fa servir, com ara cervells, ulls, òrgans vitals, monstres, foc, aigua o ocells, neixen d'elements autobiogràfics i adquireixen significat simbòlic a partir de l'ús reiterat. Les representacions del cos, la ment, el sexe, la mort o el pas del temps són una referència constant en la seva obra, que reflexiona sobre la naturalesa humana, sobre les múltiples personalitats que s'amaguen en un individu i les construccions culturals que limiten conceptes com ara salut i malaltia, sexe i pornografia, bogeria o raó, prenent com a model la seva experiència individual.

La figura humana és, per tant, un dels temes recurrents de la seva obra. El cos com a construcció simbòlica, com a imatge del conflicte individual, és representat sencer o fragmentat a través dels seus òrgans, morbós, eròtic,

en contínua transformació, i permet l'experiència pública del que és privat. Aquesta relació dual, harmònica i conflictiva entre les relacions personals dels subjectes, entre la naturalesa i les imposicions culturals, entre el pensament racional i el cos, es materialitza en un inventari d'elements formals que van des de la línia i la composició bigarrada fins a la barreja de tècniques o a l'alternança entre macro i micro. Aquests elements organitzen múltiples universos paral·lels que mantenen un equilibri delicat entre el que és aparentment càotic i monstruós i la composició racional.

La voluntat de dessacralitzar la figura de l'artista i la seva diversitat d'interessos l'han dut a fer servir un extens espectre de mitjans que fan difícil la seva catalogació: de la pintura, el dibuix i el grafisme als *assemblages*, la fotografia o el *collage*, el llibre o l'enregistrament sonor;

Plasma House © cloud 9, 2000

i tot això reutilitzat digitalment i sovint en col·laboració amb creadors de diferents disciplines, com ara programadors, arquitectes, escriptors o músics.

INICIS

Zush enceta la seva producció artística a mitjan anys seixanta amb el suport del galerista René Metras, que l'introdueix en el treball d'artistes com Modest Cuixart, Joan Ponç, Henri Michaux, Wols o Lucio Fontana, i exposa les seves primeres obres, en què els *assemblages* d'objectes quotidians i les imatges recuperades de la premsa recorden elements dadaïstes i de l'art pop, que en aquell moment comença a difondre's a Espanya. La seva estada a l'Eivissa dels seixanta potencia el seu coneixement de les filosofies orientals, un cert tipus de música ritual i les experiències lisèrgiques. D'aquest moment són obres com ara *Solomo sueña* (1967), *Boso y Fisis* (1968) i *Fingernail* (1968).

L'any 1968 Zush ocupa el lloc d'Albert Porta (Barcelona, 1946) a partir d'una sèrie d'esdeveniments que van tenir

Fingernail, 1968

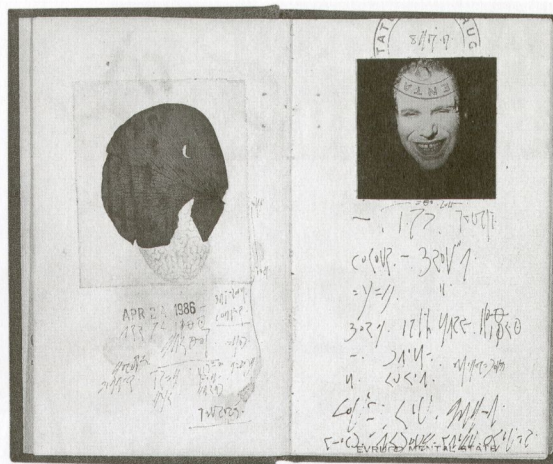
lloc durant el seu ingrés en un centre psiquiàtric de Barcelona, al qual va arribar sota l'acusació d'inadaptació a l'entorn –Zush parlarà de repressió estètica. Aquesta experiència radical va tenir com a resultat el naixement d'una nova personalitat, la de Zush –nom donat per un intern del centre–, a través de la qual aconsegueix canalitzar el caos i les contradiccions, la dualitat de forces que fins llavors havia representat simbòlicament en la sèrie d'obres sobre els personatges antagònics Boso i Solomo. L'obra *Solomo, mesias del siglo XX* (1968), en què aquests dos personatges s'unifiquen, representarà el tancament d'una etapa. Aquesta transformació en una altra personalitat reflecteix una constant que es repetirà al llarg de la seva trajectòria: la necessitat de reconfigurar-se, d'autodefinir-se, d'experimentar una metamorfosi que va deixant al seu darrere morts simbòliques.

EVRUGO MENTAL STATE

“...una manera de pensar, una manera de ser, el territori individual que tots tenim, la bombolla que ens envolta i en la qual, íntimament, deixem entrar la gent...”¹

Amb el naixement de Zush sorgeix la necessitat de crear un estat imaginari, *Evrugo Mental State*, concebut com un territori autàrquic amb una clara vocació universalista. En paraules de Zush, “la filosofia bàsica d'Evrugo és que tothom té un Estat a dintre seu. Cada persona constitueix un Estat en ella mateixa”.² Evrugo neix com la materialització de l'estat mental de Zush, com una necessitat personal, una utopia d'alliberament sexual i espiritual. També és un espai lúdic on és possible protegir-se davant l'experiència sovint agressiva de la realitat social. Aquest territori mental permet a Zush, avui dia, continuar treballant en la redefinició de la seva personalitat.

Evrugo està poblat pels personatges biomòrfics que apareixen en la seva obra, i té –per raons diplomàtiques– atributs formals paral·lels als de les institucions de govern. Entre aquests atributs, hi ha un alfabet i una llengua propis –*asura* i *evruguí*–, que formen una escriptura cal·ligrà-

Evrugi Passport I, 1984-1988

fica que apareix en tota la seva obra. *Asura* és una escriptura de signes, a mig camí entre la idea i la forma. Tot i tenir un alfabet i un vocabulari reconeixible, no està sotmesa a les normes estrictes de la comunicació, no és sempre traduïble, cosa que li permet crear un espai d'intimitat; pel fet de tenir múltiples lectures, es converteix en una via d'expressió plàstica. Evrugo té mapes del seu territori, passaport, himne, ambaixadors –*omores*–, ministres –*enestirs*–; s'hi fan batejos –*evruicios*–, bodes –*evrumonios*– o guerres –*rawars*–; té bandera pròpia, representada per un cervell amb un ull al bell mig –per veure-hi clar–: no és pas debades que Zush es considera un pensador que es manifesta a través de llenguatges múltiples. També té moneda pròpia, els *túcars*, bitllets impresos dels quals existeixen diverses edicions i el valor dels quals s'incrementa constantment, ja que, segons Zush, són una creació artística i, per tant, se sotmeten a les lleis del mercat de l'art. A *Túcars Evidas*, una sèrie de quadres de 1978 que donen origen a aquesta moneda, apareix la figura d'una rata amb el cap alçat, símbol de la misèria, un triangle ple, que fa al·lusió al desig de fer-se ric, tant materialment com espiritualment. Els *túcars* sorgeixen amb la finalitat d'efectuar transaccions interessades, a tall d'intercanvis, i reflecteixen una crítica sociològica no exempta d'humor. Evrugo és un Estat que, en paraules del seu creador, “té molta liquiditat, de conceptes i d'idees, i aquesta és la seva riquesa”.³

RECORREGUT PER “TECURA”

Zush inicia amb *First book enemy myself* (1968) la creació dels seus llibres, que ara com ara arriben al centenar. Fruit d'un radical treball d'introspecció, Zush els fa servir com un estudi mòbil, centre d'investigació on neixen i es desenvolupen moltes de les seves obres o diari autobiogràfic; les seves pàgines constitueixen una narració inacabable que recull la seva mitologia personal, a través de la seva escriptura, fotos o *collages*, en unes composicions bigarrades que alternen caos i ordre i que recorden textos cabalístics o antics ideogrames. L'exposició inclou una sala on s'exposen una trentena

Socjomo. *The Girls of my life I*, 1986

Campana, 2000

de llibres originals del 1968 al 1998 –les pàgines dels quals es projectaran contínuament– i tota mena d'estrils relacionats amb Evrugo.

A començament dels setanta, l'obra de Zush és influïda pels elements propis de l'estètica de la cultura *underground*, amb predomini de l'ús del puntejat, de pintura fosforescent, estructures microscòpiques i obres de dimensions reduïdes. L'any 1971, Zush fa una sèrie d'obres més psicodèliques i coneix el galerista Fernando Vijande, que es convertirà en una presència fonamental en la seva trajectòria. La seva experiència amb drogues al·lucinògenes i el seu interès per la dualitat femení-masculí es reflecteixen en el caràcter dels personatges que apareixen en aquest moment en treballs que transmeten un sentiment angosat i obsessiu per la presència de la mort.

A partir del 1975, Zush rep diverses beques que li permeten viure a cavall entre Eivissa, els Estats Units i Berlín, i participa en nombroses exposicions internacionals. Obres com *The bird of Africa* o *The Zorld*, totes dues del 1977, són una visió personal del territori africà com una metàfora de la sexualitat i la luxúria, i s'hi fa patent el seu interès per les cultures no occidentals com un altre espai polític possible. A *The Tarot Cards* (1976-1979) construeix, al llarg de diversos anys, cartes d'ús personal on, a partir de referències biogràfiques, elabora una simbologia que es consolida en la seva obra posterior.

L'exposició recull altres obres fonamentals, com *Socjomo. The Girls of my Life I, II, III* (1986), trilogia de gran format on múltiples caps femenins envolten una figura masculina. L'obra es refereix a les dones que han influït en la seva vida i al tipus de relació que hi ha mantingut. La figura central apareix –obesa o prima, obsessió que es repeteix en moltes de les seves obres– acompanyada d'animals com ara el peix, el porc o la cotorra, que representen diferents aspectes de la seva personalitat.

La utilització de mitjans digitals en el seu treball es remunta al 1975, any en què va rebre una beca del MIT

(Massachusetts Institute of Technology, Boston). Els mitjans digitals han aportat a la seva obra més diversitat i li han facilitat la barreja de llenguatges, com ara música, text i imatge. La seva complexitat tècnica obliga l'artista a treballar en equips de formació multidisciplinar, cosa que comporta un desplaçament de la responsabilitat final sobre l'obra, tradicionalment vinculada al nom de l'artista, cap a l'obra en ella mateixa, veritable protagonista del procés. *60 Aheads* (1994-1998), autoretrat de l'artista que fa referència a la multiplicitat de personalitats que conté un individu, o els personatges d'Evrugo en les obres *Movrunda*, *Tusda* o *Doruda*, totes del 1994, són exemples de la integració de la tecnologia digital en el seu treball durant la dècada dels noranta, als quals cal afegir els projectes fets en CD-ROM, com *Psico-ManualDigital* (1998). Aquestes obres conviuen amb d'altres, com *Pulitocs* (1992-1993), realitzades amb mitjans tradicionals, en aquest cas grafit, que reflecteixen l'alternança dels registres utilitzats per Zush. De fet, des de final dels anys vuitanta ha diversificat les seves activitats i ha actuat en concerts amb Nubla, Tres i TDZ. L'any 1992 va col·laborar en diversos projectes de Peter Gabriel, i el 1999 va presentar el projecte "SPINMU (Scripts-Paintings-Music)". Com a artista, Zush es defineix utilitzant un concepte propi, *psico-manual-digital*, amb el qual al·ludeix al balanç harmònic que l'artista ha de mantenir entre la idea racional, la creació com a acte físic i l'ús de la tecnologia com a ritual propi de l'època.

El taller d'experimentació, situat en una altra de les sales, ofereix al públic un lloc de trobada i la possibilitat de crear, a través del programa digital "Tecura", noves obres que els usuaris poden incorporar a l'exposició o endur-se a casa. Zush ha manifestat sovint la seva confiança en el potencial creatiu de totes les persones, i també en el caràcter terapèutic de l'art. Per a ell, qualsevol persona conté potencialment un artista, un científic i un místic, i aquest taller pretén atorgar a l'espectador un paper actiu dins de l'exposició. En paraules de Zush, "¿qui no veu monstres entre les volutes dels núvols o entre les ombres que dibuixa una finestra quan es fa de nit?"⁴

Pulitocs, 1992-1993

Col·lecció MACBA. Fundació Museu d'Art Contemporani de Barcelona

D'alguna manera, com en l'obra d'artistes que han treballat en els límits entre la raó i la bogeria, com Henri Michaux, Odilon Redon, Max Ernst, Antonin Artaud o molts d'altres, l'obra de Zush expressa les múltiples personalitats que poblen la nostra consciència, altres realitats que la raó no és capaç d'expressar i que, en aquest sentit, troben en la creació artística un territori alliberador que atorga a l'art un paper catàrtic i, d'alguna manera, terapèutic.

HABITACLES DINS DEL MUSEU

Vivint a l'exposició, Zush qüestiona la lògica convencional establerta pel museu durant el segle XX, per la manera com utilitza l'espai públic com a estudi privat i altera, amb la seva presència, la relació entre art, artista i espectador. Per fer-ho utilitza unes construccions arquitectòniques situades en diverses sales que tenen diferents funcions i que són una prolongació simbòlica de l'espai privat de l'artista, tant físic –el seu estudi– com mental. Les arquitectures creades per Enric Ruiz-Geli per a la mostra provoquen un plec en l'espai original, que genera diversos paisatges –jardins naturals amb il·luminació artificial– que escenifiquen el decurs del dia: dotze hores en dotze minuts. L'ambientació es completa amb una "aroma mental" i amb els sons creats per Víctor Nubla. En definitiva, són un lloc d'intimitat dins del Museu on és possible generar un diàleg amb l'espectador, desvelar els secrets del procés creatiu i desmitificar la imatge de l'artista inaccessible.

A l'exposició hi haurà algunes d'aquestes cases, com *Buja*, una casa dibuixada per dintre, o la més grossa, *Plasma House*, que Zush defineix com "...un espai primitiu, com un perfum, és com el meu estudi, hi ha un llit per descansar, hi ha olors –l'olor que s'escolta. D'alguna manera, l'art ha d'afectar tots els sentits, no

solament el de la visió, hi ha l'oïda, l'olfacte... En l'habitable de la casa tens això, l'estora on pots seure, les obres penjades a les parets, l'ordinador, la taula de treball i jo personalment allà dintre, els llibres amb els quals estaré treballant en aquell moment. Varia de dia en dia... tot, qualsevol cosa, és possible dins de la casa..."⁵

Zush, com a personatge que acompanya l'artista des del 1968, desapareixerà quan es clougui l'exposició. És, per tant, l'última exposició de Zush, el final d'una etapa.

NOTES

1. Conversa entre Zush i José Lebrero Stals, octubre 2000.
2. Lebrero Stals, José. *Zush*. Barcelona: Ediciones Polígrafa, 1997, p. 115.
3. *Ibidem*, p. 114.
4. *Ibidem*, p. 95.
5. Conversa entre Zush i José Lebrero Stals, octubre 2000.

PER A MÉS INFORMACIÓ US SUGGERIM

La campanada. Madrid: Ave del Paraíso, MNCARS-MACBA, 2000.

LEBRERO STALS, José. *Zush*. Barcelona: Ediciones Polígrafa, 1997.

Le milieu du monde. Arles: Actes Sud, 1993.

Els Llibres de Zush. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 1989.

Magiciens de la terre. París: Musée national d'art moderne, Centre Georges Pompidou, 1989.

Zush: Evrugo Mental State. Barcelona: Galeria Joan Prats, 1987.

Durant els mesos que l'exposició estigui oberta al públic, aquests llibres es poden consultar a l'Espai de Lectura de la planta 2 del Museu i després a la Biblioteca del MACBA.

VISITES COMENTADES

Aquest material està pensat per a ús del professorat que vulgui visitar l'exposició amb un grup d'estudiants en visita comentada.

PER CONCERTAR VISITES COMENTADES CAL TRUCAR AL TEL. 93 412 14 13 DE DILLUNS A DIVENDRES (EXCEPTE DIMARTS) DE 10 A 14 h

Coordinació: Myriam Rubio
Tel. 93 412 08 10 (ext. 382)
educacio@macba.es

**MAC
BA** Museu d'Art
Contemporani
de Barcelona

Plaça dels Àngels, 1
08001 Barcelona
Tel.: 93 412 08 10
Fax: 93 412 46 02
www.macba.es

Horaris:
Feiners, 11 a 19.30 h
Dissabtes, de 10 a 20 h
Diumenges i festius,
de 10 a 15 h
Dimarts tancat